

ГАРЧИГ

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	2
1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл	2
1.2 Ордын нөөц	3
1.3 Уурхайн ашиглалтын систем	4
1.4 Уурхайн хүчин чадал	4
1.5 Төслийн ажиллах горим	5
1.6 Төслийн дэд бүтэц	6
1.7 Уурхайн барилга байгууламж	6
2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ТҮҮНИЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	7
2.1 Уур амьсгал	7
2.2 Ан амьтан, ургамал	7
2.3 Хөрсөн бүрхэвч	8
2.4 Ургамлан бүрхэвч	9
2.5 Усан хангамж	10
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ	12
3.1 Төслийн үйл ажиллагаанаас агаарын чанарт үзүүлж болзошгүй гол сөрөг нөлөөлөл	12
3.2 Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөн бүрхэвч, ургамлан нөмрөгт үзүүлж болзошгүй гол сөрөг нөлөөлөл	12
3.3 Төслийн үйл ажиллагаанаас гадаргын болон газрын доорх усанд үзүүлж болзошгүй гол сөрөг нөлөөлөл	12
3.4 Төслийн үйл ажиллагаанаас Хүний эрүүл мэндэд үзүүлж болзошгүй гол сөрөг нөлөөлөл	13
4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ	14
5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	16
6. Нөхөн сэргээлтийн ажлын төлөвлөгөө	19
7. Тэрбум мод тарих арга хэмжээний төлөвлөгөө	19
8. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө	19
9. Түүх, соёлыг өвийг хамгаалах төлөвлөгөө	20
10. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	21
11. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	22
12. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	23
13. Орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр	24
14. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	27
15. БОМТ-г хэрэгжилтийн нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төлөвлөгөө	28

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Төслийн нэр: “Хөөтийн хонхор” нүүрсний ордыг ил уурхайн аргаар ашиглах төсөл

Төсөл хэрэгжүүлэгч: “Ган-Илч” ХХК

Улсын бүртгэлийн дугаар: 0811007001

Регистрийн дугаар: 2544695

Албан ёсны хаяг: Дундговь, Сайнцагаан, 7-р баг, Нарлаг, төвд

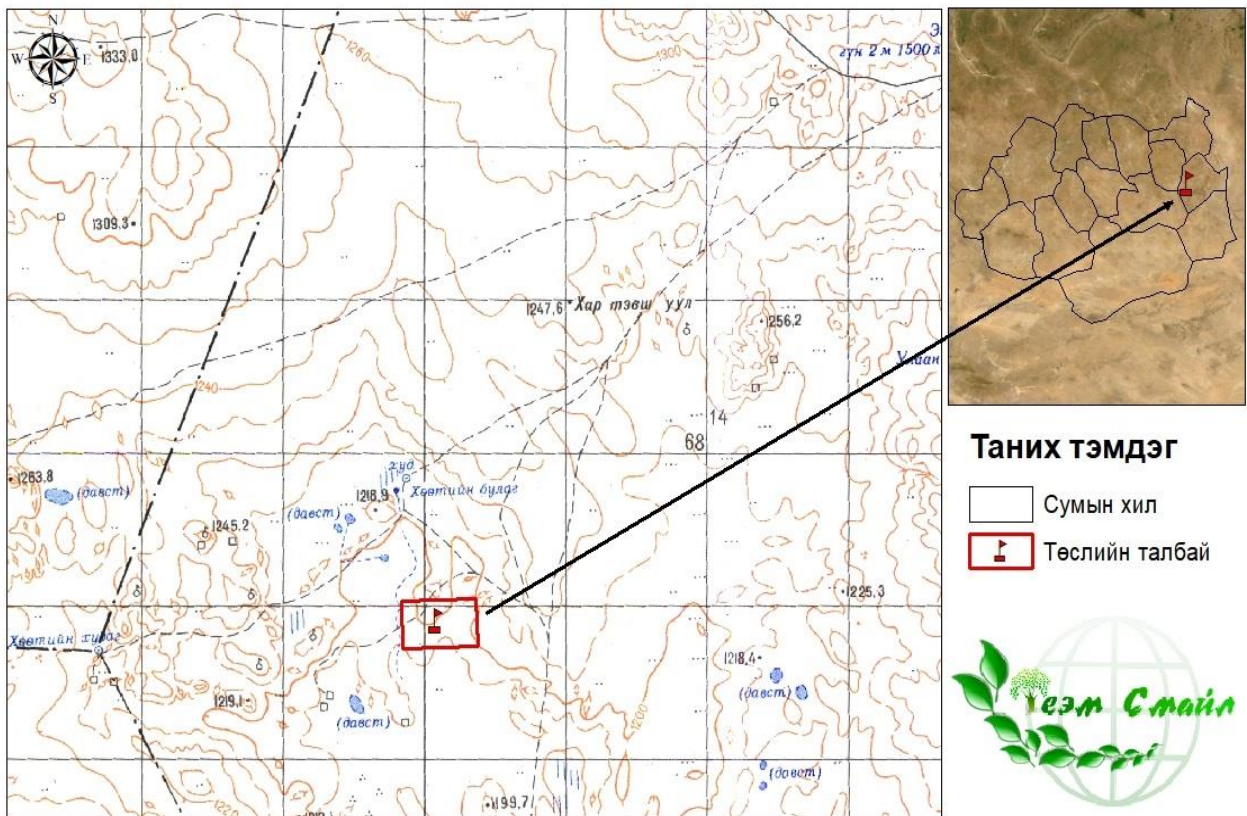
Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн дугаар:

MV-012401

Төслийн байршил: “Хөөтийн хонхор”-ийн чулуун нүүрсний орд нь Дундговь аймгийн Баянжаргалан сумын нутагт орших бөгөөд Улаанбаатар хотоос зүүн урд зүгт 320 км, Дундговь аймгийн төвөөс зүүн зүгт 115 км, Чойр өртөөнөөс баруун урагш 85 км, Баянжаргалан сумын төвөөс баруун өмнө зүгт -т 23 км-т байрлаж байна.

Хүснэгт 1. Тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн эргэлтийн цэгийн солбицол

№	Уртраг	Өргөрөг
1	107° 42' 20.54"	45° 41' 31.61"
2	107° 42' 20.54"	45° 41' 51.6"
3	107° 41' 31.54"	45° 41' 51.6"
4	107° 41' 31.54"	45° 41' 31.61"

Зураг 1. Төсөл хэрэгжих талбайн байршил

1.2 Ордын нөөц

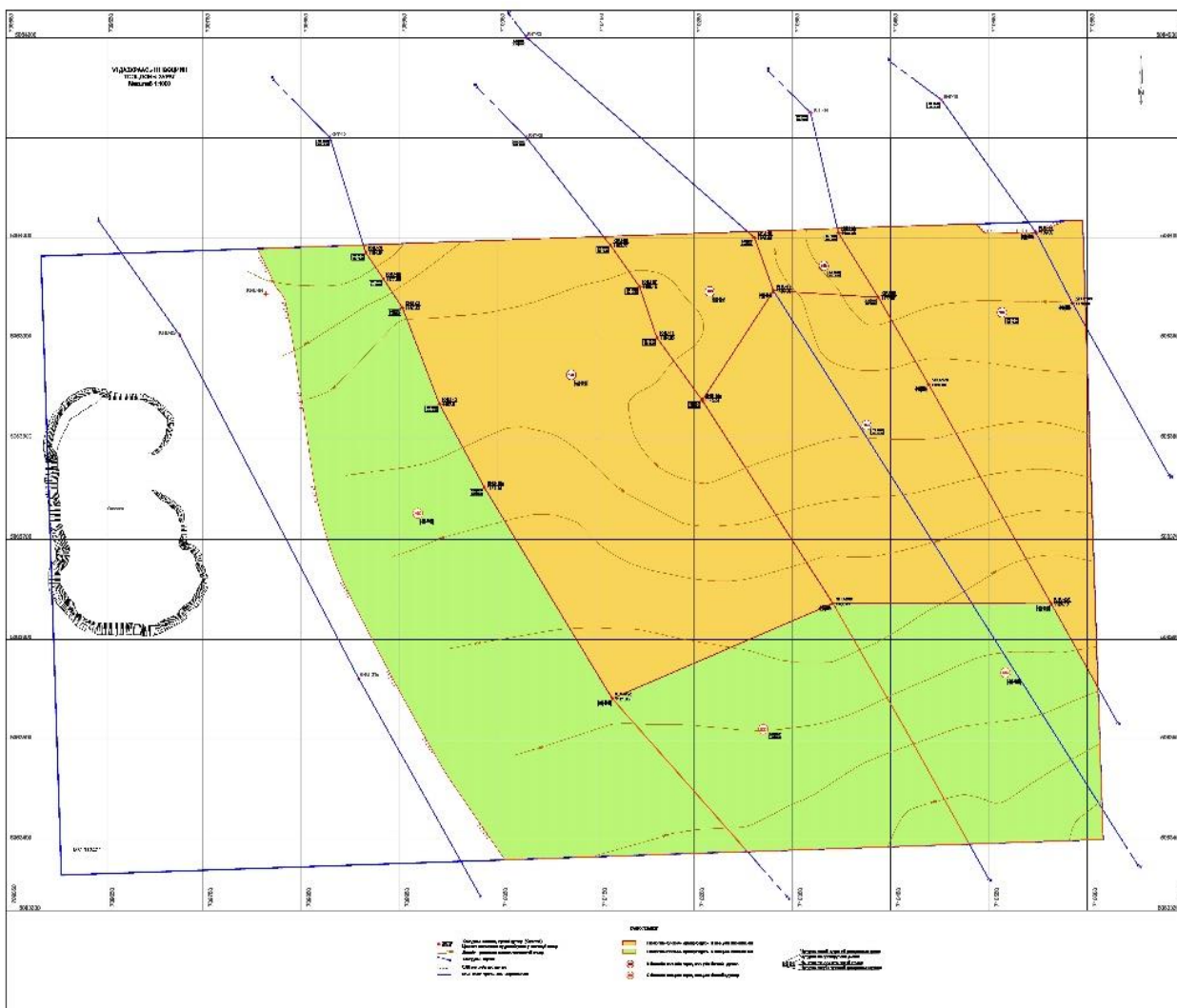
Ган-Илч ХХК нь Хөөтийн хонхор чулуун нүүрсний ордод 2018-2019 онуудад хайгуулын ажил гүйцэтгэж нөөцийг бодитой, боломжтой зэрэглэлээр тогтоож, хайгуулын ажлын үр дүнгийн тайлан боловсруулан батлуулсан байна.

Хөөтийн Хонхор чулуун нүүрсний ордын хэмжээнд 1,035 м-ийн үнэмлэхүй түвшинг хүртэл буюу газрын гадаргуугаас доош 130 м хүртэлх гүнд геологийн блокийн аргаар (B+C) зэрэглэлээр нийтдээ 6.32 сая тн нүүрсний нөөцийг тооцоолов. Нөөцийн хэмжээг нөөцийн зэрэг тус бүрээр авч үзвэл :

- В -3.14 сая тн
- С -3.18 сая тн

Хүснэгт 2. Цэвэр нүүрсний хэмжээ

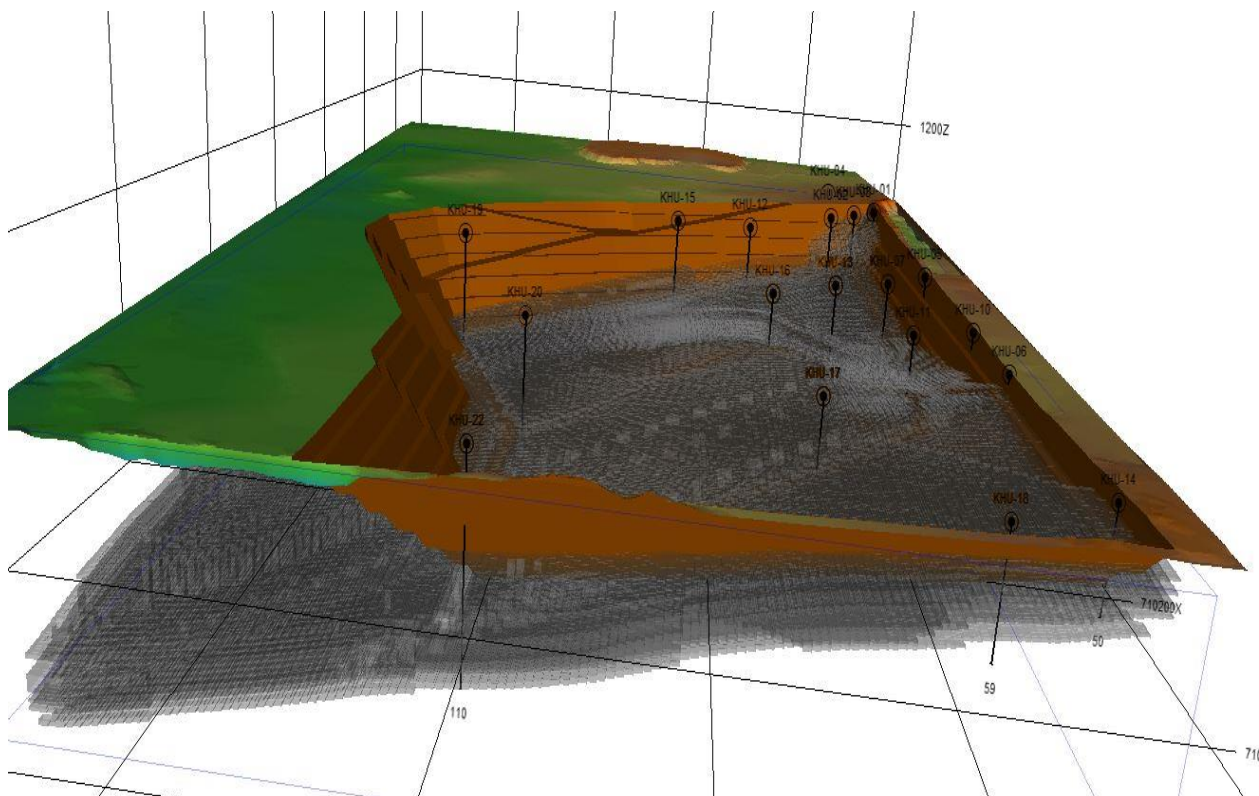
Бодитой зэрэг, (B), тн	Боломжтой зэрэг, (C), тн	ДҮН, (B+C), тн
3,139,282.88	3,180,218.23	6,319,501.11

Зураг 2. Ордын нөөцийн дэвсгэр зураг

1.3 Уурхайн ашиглалтын систем

Ордын хувьд уул-геологийн нөхцөл болон ашигт малтмалыг хаягдал багатай, үр ашигтай ашиглах үүднээс хөрсийг өрөмдлөг, тэсэлгээний аргаар сийрэгжүүлэн экскаватор, авто самосвалын хослол ашиглан хөрсний овоолгод байршуулна. Нүүрсний мөргөцөгт өрөмдлөг, тэсэлгээ хийхгүйгээр экскаватор, авто самосвалын хослол ашиглан нүүрсний агуулахад байршуулахаар төлөвлөж, авто тээвэртэй ашиглалтын системийг сонгож авсан байна.

Зураг 3. Уурхайг зүүн зүгээс харсан байдал

1.4 Уурхайн хүчин чадал

Ил уурхайн нийт хүчин чадлыг захиалагч байгууллагаас өгсөн төслийн даалгаврыг үндэслэн ашиглалтын 1-р жилд 250 мян.тн нүүрс, 2-р жилээс эхлэн 350 мян.тн нүүрс олборлохоор ТЭЗҮ-ийн тодотголд тусгасан байна.

Хүснэгт 3. Ил уурхайн календарьчилсан төлөвлөлт

Ашиглалтын жил	Нүүрс, тн	Шимт хөрс, м ³	Хучаас хөрс, м ³	Нийт хуулах хөрс, м ³	К _{хх} , м ³ /тн
1	250,000	23,046	1,793,414	1,816,460	7.27
2	350,000		1,227,688	1,227,688	3.51
3	350,000	17,000	1,511,630	1,528,630	4.37
4	350,000	16,978	1,106,273	1,123,251	3.21
5	350,000		1,209,654	1,209,654	3.46
6	350,000		1,068,963	1,068,963	3.05

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН БАЯНЖАРГАЛАН СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “ХӨӨТИЙН ХОНХОР”
НҮҮРСНИЙ ОРДЫН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

7	350,000		898,563	898,563	2.57
8	350,000		859,364	859,364	2.46
9	350,000		795,896	795,896	2.27
10	181,185		251,609	251,609	1.39
Нийт	3,231,185	57,024	10,723,054	10,780,078	3.34

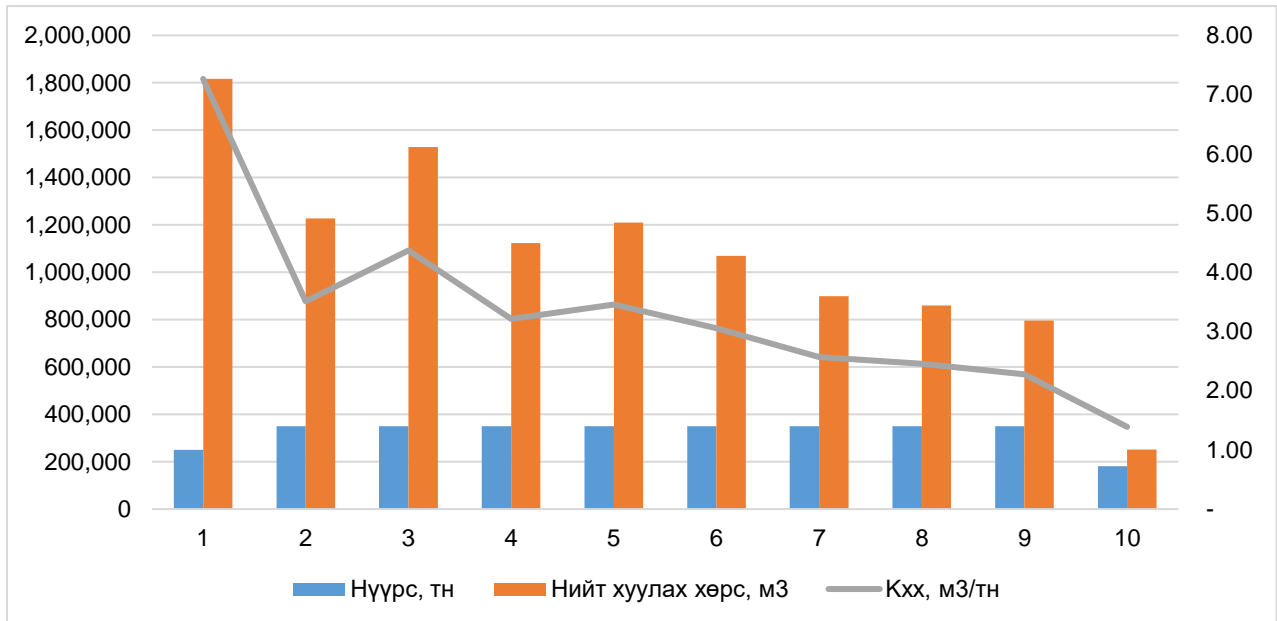

График 1. Уулын ажлын хөрс хуулалт, нүүрс олборлолтын харьцаа

1.5 Төслийн ажиллах горим

Уурхай нь хоногт 2 ээлжээр, элжинд 12 цагаар ажиллана. Хөдөлмөрийн тухай хуулинд заасны дагуу жилд амрах баяр ёслолын хоног мөн цаг агаарын хүндрэлээс шалтгаалан ил уурхайн үйл ажиллагаа зогсож болзошгүй хугацааг уурхайн ажлын горимд оруулан тооцлоо.

№	Үзүүлэлт	Уурхайн	Хүснэгт 4. Уурхайн ажиллах горим			
			Өрмийн машин	Олборлолт тээвэрлэлт	Нүүрс Бутлах	Нүүрс ачилт
1	Жилийн календарийн хоногийн тоо			365		
2	Бүх нийтээр тэмдэглэх баярын өдөр			15		
3	Цаг агаарын саатал			24		
4	Уурхайн жилд ажиллах хоног			326		
5	Ээлжийн тоо	2	1	2	2	1
6	Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа, цаг	12	12	12	12	12
7	Жилд ажиллах цаг	7,824	3,912	7,824	7,824	3,912

1.6 Төслийн дэд бүтэц

Дундговь аймгийн Баянжаргалан сумын нутагт орших Хөөтийн хонхор чулуун нүүрсний ордын ил уурхай нь байршлын хувьд Чойр хотоос 100 км, Мандалговь хотоос зүүн хойш 130 км, Баянжаргалан сумын төвөөс баруун урагш 25 км-т байрлана.

1.7 Уурхайн барилга байгууламж

Хөөтийн хонхор нүүрсний ордын ил уурхайн жилийн бүрэн хүчин чадлыг 350 мян.тн байхаар төлөвлөөд байна. Тус уурхай төлөвлөсөн хүчин чадлаараа ажиллахад ашиглалтын хугацаа 10 жил байхаар байна.

Уурхайд ажиллах нийт ажилчдын тоо 80 бөгөөд нэг дор ажилллах ажилчдын тоо 40-50 орчим хүн байхаар байна. Монгол Улсын барилгын норм, дүрэм баримтлан ажиллах шаардлагатай.

Нүүрсний уурхай дээр дор дурьдсан үйлдвэр, орон сууц, үйлчилгээний барилга байгууламж баригдана. Үүнд:

№	Барилга байгууламжийн нэрс	Хийц	Хүснэгт 5. Уурхайн барилга, байгууламж		
			Тоо, ш	Нэгж сууцын багтаамж, хүн	Нэгж сууцын хэмжээ, м2
1	Уурхайн ажилчдын байр	Сэндвич	12	4-6	25-35
2	Гал тогооны заал,	Сэндвич	1	35	
3	Хоол бэлтгэх хэсэг	Сэндвич	1	25	
4	Тослох материал, сэлбэгийн агуулах	Сэндвич	1		25
5	Засварын газар	Сэндвич	1		35

Зураг 4. Уурхайн барилга, байгууламжийн ерөнхий байдал

Ил уурхай бүрэн хүчин чадлаараа ажиллах үед шаардлагатай барилга байгууламжийг кемпийн зүүн хэсэгт үргэлжлүүлэн барьж байгуулсан байна.

Зураг 5. Шинээр нэмж барьсан сууц

2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ТҮҮНИЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

2.1 Уур амьсгал

Тус ордын талбай нь Монгол орны нутаг дэвсгэрийн бусад хэсгийн адил өвөлдөө хүйтэн, зундаа халуун, эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай. Жилийн дундаж температур -20° ба дундаж температурын хэлбэлзэл өвөлдөө -20° , зундаа $+20^{\circ}$ байдаг. Зуны улиралд өдрийн дундаж температур $+21^{\circ}$ ба заримдаа $+30^{\circ}$ гарч халдаг. Жилийн хур тунадсыг ихэнх нь 6-аас 9-р сарын хооронд унах бөгөөд дундаж нь 100-250мм байна. Хаврын саруудад ихээхэн хүчтэй салхилж, хуурайшил ихтэй. Талбайн хэмжээнд өвөлдөө цас бага унах ба цасан бүрхүүлийн зузаан гуу жалгандаа 20-30см хүрнэ. Нууруудын хотгорын гол онцлог болсон баруун хойноос зүүн урагш чиглэлийн байнгын салхи, шуургатай ба шуурганы хүч хаврын улиралд 40м/сек хүрэх тохиолдол цөөнгүй бөгөөд Арц Богдын арын хоолойн хэмжээнд байрлаж байгаагийн хувьд салхи шуурганы гол шугам дээр байгаа юм.

2.2 Ан амьтан, ургамал

Амьтны аймгийн хувьд Дорнод Монголын тойрогт хамаардаг. Энд бид 7 багийн 34 зүйл хөхтөн тохиолдох боломжтой гэж үзэв. Үүнийг ангиалал зүйн багаар задлан үзвэл: зараа 1, шавж идэштэн 2, гар далавчтан 4, туулай 2, мэрэгч 13, мах идэштэн 10, туруутан 2 зүйл тус тус байна.

Зэрлэг амьтан ургамлын ховордсон зүйлийг олон улсын хэмжээнд худалдаалах тухай конвенц (CITES)-ийн II хавсралтад мануул, шилүүс, саарал чоно тус тус орсон. Зэрлэг амьтдын нүүдлийн зүйлүүдийг хамгаалах тухай конвенцийн II хавсралтанд цагаан зээр бүртгэгдсэн.

Монгол улсын хөхтөн амьтны Улаан дансны бүс нутгийн үнэлгээгээр олон улсын хэмжээнд “Устаж болзошгүй” (EN), ховордож болзошгүй (NT) ангилалд хээрийн солонго, бүс нутгийн үнэлгээрээр (2006) “Устаж болзошгүй” (EN) ангилалд монгол тарвага, цагаан

зээр, “Ховордож болзошгүй” ангиллаар саарал чоно, шар үнэг, хярс үнэг, мануул оржээ. Тухайн бүс нутгийн үндсэн туруутан нь цагаан зээр болно.

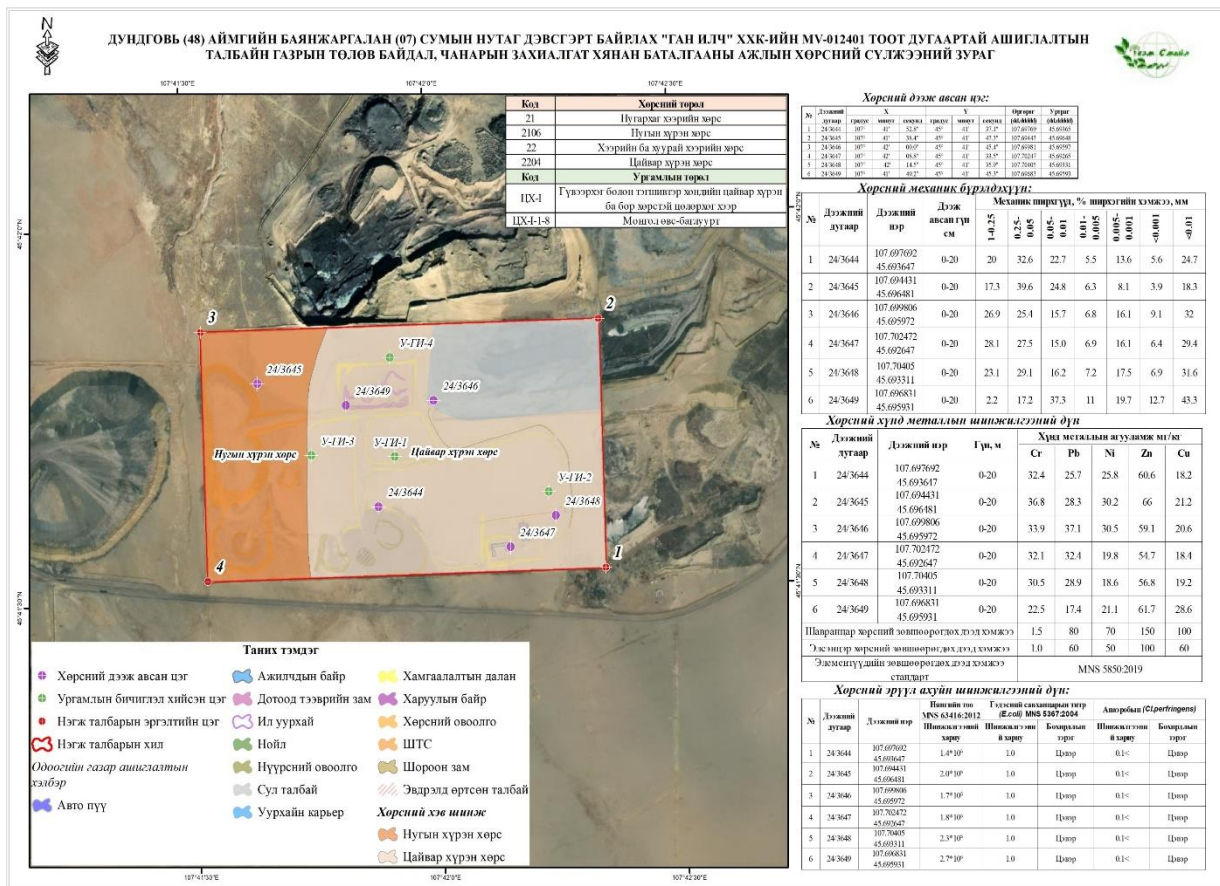
ДЦГ-ын нутагт дагуур огдой, дагуур зараа, бор туулай, чоно, үнэг, хярс, дорго, цагаан зээр зэрэг амьтад элбэг тохиолдоно. Дорнод Монголын ДЦГ-ын хөхтөн амьтны гол зүйл нь цагаан зээр юм. Төмөр зам тавигдахаас өмнө Монгол орны баруун болон төвийн хээрийн бүсэд цагаан зээр өргөн тархалттай байсан бол одоогийн байдлаар цагаан зээрийн нутагладаг гол газар нь Дорнод Монголын тал болоод байна.

2.3 Хөрсөн бүрхэвч

Төслийн талбай нь хөрс газарзүйн мужлалаар Говийн их мужийн Заримдаг цөлийн бор хөрсний дэд бүс, Хулд, Өндөршилийн мужид хамрагдах зургаан тойрогт, Говийн их мужийн Цайвар хүрэн хөрсний дэд бүсийн нэг тойрогт хуваагдсан байна.

Төслийн талбайн хөрсөн бүрхэвчид уулын хөрс зонхилох ба эдгээрээс хамгийн их тархалттай нь уулын ойн хөрс юм. Уулын ойн хөрс Х-3 тойрогт хамгийн их тархсан ба Х-4, Х-5 тойрогт 20 гаруй хувьтай байна. Тал хөндийн хөрсний тархалт мужийн хэмжээнд 6.7 хувиас хэтрэхгүй байна. Бүс дундын хөрс 5-8 хувийг эзэлж байгаа элювийн элсэн хөрс Х-3 тойрогт бага хэмжээтэй тархжээ. Хөрс үүсгэгч эх чулуулгийн хурдас нь элюви, делюви, аллювийн хурдас бөгөөд голдуу шавранцар ба шаварлаг механикийн бүрэлдэхүүнтэй байх боловч сайргархаг ба элсэрхэг хурдас нилээд тааралддаг. Үржил шимээр харьцангуй сайн боловч үе давхаргын хөгжил жигд бус, чийг ба дулааны горим нь өмнөх тойргийн хөрснөөс дээр боловч дулаан нь таримал ургамлын өсөлт хөгжилтөнд хангалтгүй. Голын хөндий ба нуга-намгийн хөрсөнд цэвдэгшлийн нөлөө их. Хархираагийн уулс Хангайн тэгш өндөрлөгийн тойргийн баруун захаар цөлөрхөг хээрийн бор хөрс бага хэмжээгээр тааралдана. Хөрс нь голдуу шавранцар ба шаварлаг механикийн бүрэлдэхүүнтэй боловч Х-3, Х-5 тойргуудад элсэнцэр ба элсэрхэг хөрс нилээд тархжээ.

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН БАЯНЖАРГАЛАН СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “ХӨӨГИЙН ХОНХОР”
НҮҮРСНИЙ ОРДЫН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

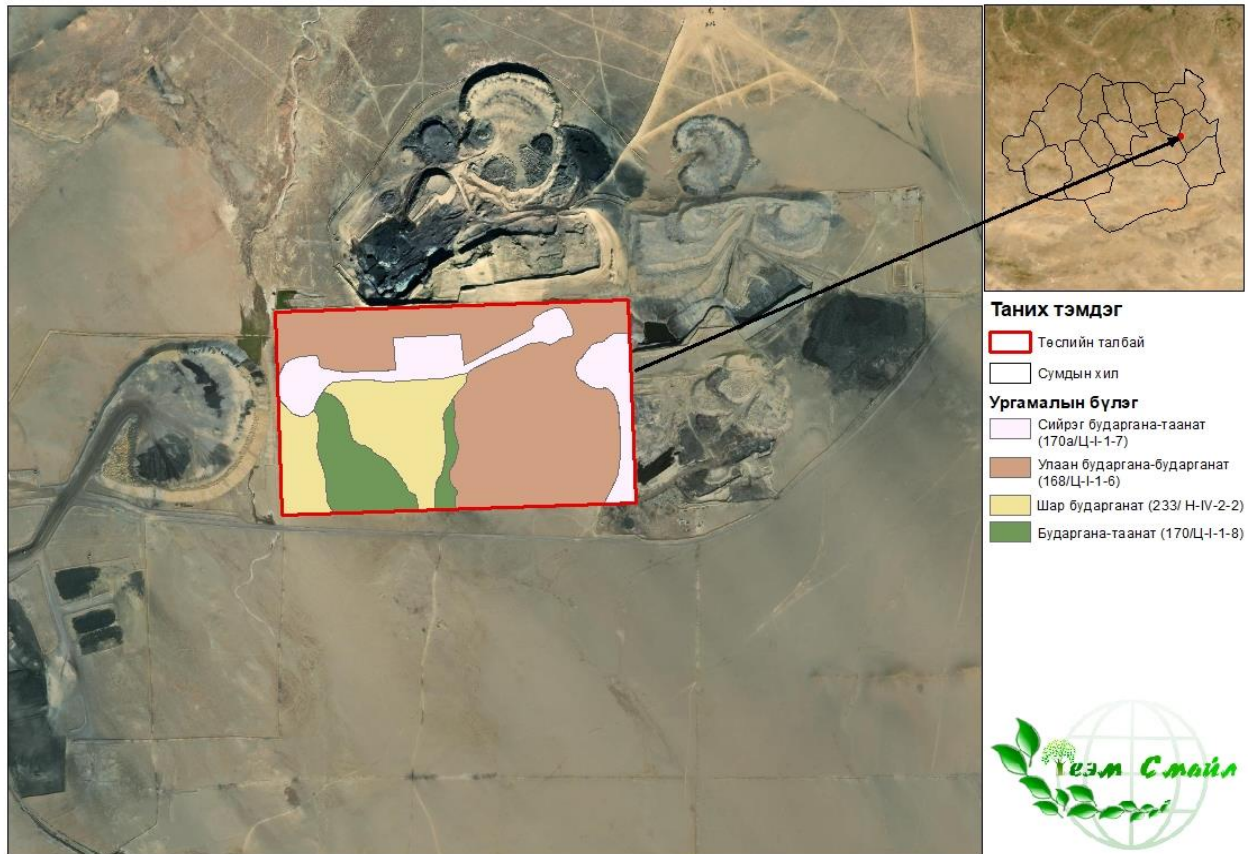
Зураг 6. Ордын хөрсний хэв шинж

2.4 Ургамал бүрхэвч

Монгол орны ургамал-газарзүйн мужлалаар (Грубовын ангилаагаар, 1954) Дундговь аймгийн газар нутгийн урд хэсэг нь олон нуурын хөндийн цөрхөг хээрийн тойрогт хамаарагддаг.

Ерхөг-хялгана-агьт (53/У-V-1-6) чулуурхаг толгодын бүлгэмдэлийн (1 –р цэг) 100м²-д Саман ерхөг (*Agropyron cristatum* (L.) P.B.), Говийн хялгана (*Stipa gobica* Roshev.), Крыловын хялгана (*Stipa Krylovii* Roshev.), Агь (*Artemisia frigida* Willd.) зонхилж, үетэнээс Дэрвээн хазаар өвс (*Cleistogenes squarrosa* (Trin.) Keng.), алаг өвснөөс: Торгон гичгэнэ (*Potentilla sericea* L.), Хялгасан дэвхэргийн цагаан (*Arenaria cappilaris* Poir.), Хадны бөгтөргөнө (*Amblynotus rupestris* (Pall.) M. Pop.ex Serg.), Шивүүрт жав (*Peucedanum hystrix* Vge.), Дагуур хатны цэцэг (*Cymbaria dahurica* L.), Үетнэрхүү гэсэрдэй (*Arctogeron gramineum* (L.) DC.), Дагуур банздоо (*Saussurea dahurica* Adams.), Австрын хависгана (*Scorzonera austriaca* Willd.), Хонгорзуллаг хонгорзалаа (*Serratula centauroides* L.), буурцагтанаас Цагаан хунчир (*Astragalus galactites* Pall.), Туулайн хунчир (*Astragalus laguroides* Pall.), сонгинолог ишт ургамлаас Дэлхээ сонгино (*Allium prostratum* Trev.), ховор ургамлаас Дагуур хүж өвс (*Haplophyllum dahuricum* (L.) G. Don.), шарилжнаас Цагаан навчит шарилж (*Artemisia leucophylla* (Turcz. ex Bess.) Turcz.) ургасан, нийт 10 овог, 16 төрөл, 19 зүйл ургамал ургасан, 1м²-д 4-5 орчим зүйл тааралдаж байв. Ургамлын тусгаг бүрхэц 43.4%, түүнээс 4.6% нь талхлагдлын заагуур ургамал, нийт бүрхэцэд хад чулуу 21.2%, халцгай газар 35.4% байна.

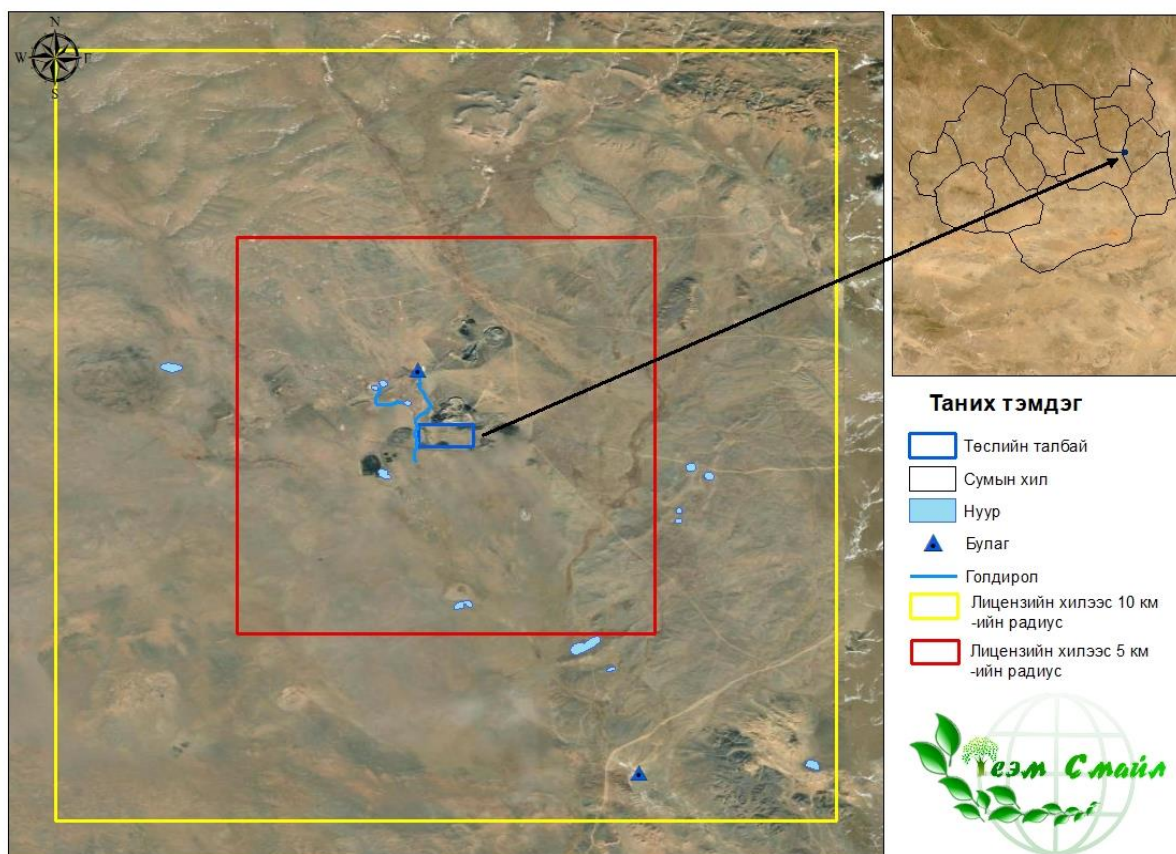
Бид судалгааны талбайд нийт 12 овог, 23 төрөл, 25 зүйл бүртгэв.

Зураг 7. Ордын ургамалжилт

2.5 Усан хангамж

Ус зүйн хувьд Хөөтийн район нь Төв Азийн гадагш урсгалгүй ай савын бүсэд багтана. Тогтмол урсгал усгүй. Тухайн жилийн хур тунадасны хэмжээнээс хамаарч нуур, тойром, худгийн усны түвшин өөрчлөгдөнө. Цас их унаж хайлах, үргэлжилсэн ширүүн бороотой үед хотос хонхор газар, нуурууд нь устай болох ба хуурай сайрууд нь гол болж ус урсах, бороо хур татрахад усгүй болно. Хуртай үед үүссэн нуур, тойром нь хэдэн долоо хоногоос хэдэн сар устай байж хүн, мал ундаална. Булаг (Хөөтийн булаг) нь хэдэн метр урсаад элс, хайрга доогуур шургаж орно.

Зураг 8. Гадаргын усны тархалтын зураг

Судалгааны талбайн хэмжээнд тогтмол урсгал ус байхгүй харин зуны улирлын сүүлч, намраар үргэлжилсэн ширүүн борооны дараа хөндий, хуурай сайруудаар хэмхдэс чулуулаг зөөвөрлөсөн түр зуурын булингартай үерийн ус урсдаг. Нутаг дэвсгэрийн хүрээнд худаг, шанд харьцангуйгаар нэлээсд элбэг. Худгийн усны нөөц тогтоогдоогүй, ундарга нь 0.2-0.8 л/сек. Үүнээс гадна хүн, малын ундаанд удаан хугацаагаар хэрэглээгүй дарагдсан буюу усгүй худаг, шанднууд ч нэлээд тааралдана. Гэвч эдгээрийн ихэнх нь эрдэсжилт ихтэй тул ундны болон техникийн хэрэгцээнд ашиглахад тохиромжгүй юм. "Хөөтийн хонхор нүүрсний ордыг ашиглах төсөл"-ийн тусгай зөвшөөрлийн талбайн 200 м-н радиуст гадаргын усны эх үүсвэр байхгүй байна. Талбайгаас баруун хойд зүгт 1.5 км зайд Хөөтийн булаг байх ба булгийн хөлийн сайр тусгай зөвшөөрлийн талбайн баруун талаар ойрхон өнгөрч байна. Хур бороо элбэг үед тус сайраар үерийн урсац үүсгэж болзошгүй

Хүн малын ундаанд зөвхөн худгийн усыг хэрэглэх бөгөөд худгуудыг хуурай сайр, хөндий, нуурын зах хавийг бараадуулан гаргасан. Худгийн усны гүний түвшин 1-2 м заримдаа 5-7 м. Хөөтийн ордын дүүрэгт борооны уснаас тойромд тогтдог шорвог нуурыг эс тооцвол гол, нуур зэрэг ил задгай усгүй. Хөөт, Шар тарвагатай зэрэг ганц нэг булаг байвч ундны хэрэгцээнд тохиромжгүй, эрдэсжилт ихтэй.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГУЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ

“Ган-Илч” ХХК-ний Дундговь аймгийн Баянжаргалан сумын нутагт орших “Хөөтийн хонхор нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах” төслийн үйл ажиллагаа хэрэгжсэнээр тухайн бүс нутаг тодорхой хэмжээгээр элэгдэлд орно. Элэгдэл эвдрэлд оруулах гол хүчин зүйл нь авто машины хөдөлгөөнөөс тоос шороо, дуу чимээ үүсэх, барилга байгууламжийн нөлөөгөөр хөрсөн бүрхэвч болон ургамлан нөмрөг удаан хугацаанд дарагдах зэрэг юм.

Мөн төсөл хэрэгжсэнээр байгалийн гэнэтийн аюул осолд өртөх болон хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны дүрэм зөрчигдөх, техник хэрэгслийн элэгдэл эвдрэлээс сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй.

3.1 Төслийн үйл ажиллагаанаас агаарын чанарт үзүүлж болзошгүй гол сөрөг нөлөөлөл

- Бүтээгдэхүүн тээвэрлэх үеийн машины утаа тортог, замын тоос үүсэх
- Барилга байгууламжийн орчмын шимт хөрс элэгдэж эвдэрснээс ургамлын нөмрөг талхлагдсанаас тоосжилт үүсэх
- Хатуу хог хаягдлыг цаг тухайд нь зайлуулаагүйгээс ялзарч муудан, үнэр орсноор агаар орчныг бохирдуулах зэрэг нөлөө үзүүлэхээр байна.

3.2 Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөн бүрхэвч, ургамлан нөмрөгт үзүүлж болзошгүй гол сөрөг нөлөөлөл

Төслийн зүгээс хөрсөн бүрхэвч, ургамлан нөмрөгт дор дурдсан сөрөг нөлөөллүүдийг үзүүлэхээр байна. Үүнд:

- Барилга байгууламжийн ойр орчмын шимт хөрс элэгдэж, эвдэрснээс ургамлан нөмрөг талхлагдах
- Ачиж тээвэрлэх үеийн машин техникийн хөдөлгөөнөөс хучилтгүй зам талбайн хөрс элэгдэж, эвдрэх
- Машин техникийн эвдрэл гэмтлээс үүдэн тос, тослох материалын асгаралтаас хөрс, ус бохирдох
- Хог хаягдлыг төвлөрсөн цэгт хаяагүй, мөн ангилан ялгаагүйгээс болж хөрсийг бохирдуулах
- Ажилчдын ариун цэврийн газар болон хоолны газраас гарах шингэн хог хаягдлын байгууламж байхгүй, тэдгээрийн эвдрэл гэмтэл, дүүрэх зэрэг асуудлаас хөрс бохирдох

3.3 Төслийн үйл ажиллагаанаас гадаргын болон газрын доорх усанд үзүүлж болзошгүй гол сөрөг нөлөөлөл

Төслийн талбайн хөрсөн дэх тоос нь хүчтэй хур борооны урсцаар дамжин хөрсний ус, хөрсийг бохирдуулах гол эх үүсвэр болно. Ялангуяа гадаргын усыг бохирдуулснаар цэвэр усны амьд организмыг хордуулах аюултай. Хөрсний усны бохирдлын байдлыг хяналтын цооног болон уурхайн худгийн усанд шинжилгээхийж байнгын хяналтад байлгавал зохино. Шинжилгээний дүнд усны чанарын үзүүлэлт зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтэрсэн нөхцөлд мэргэжлийн байгууллагын оролцоотойгоор холбогдох арга хэмжээ авсны дараа үйлдвэрлэлээ үргэлжлүүлбэл зохино. Мөн уурхайн ахуйн бохир ус алдагдсанаас усны бохирдолд нөлөөлж болзошгүй тул энэ талын сөрөг нөлөөлөл үүсэхгүй байх арга хэмжээ авч

хяналт тавьж ажиллах ёстой. Бохир усыг зөөж тээвэрлэх явцад асгаж хөрс бохирдуулах, мөн зөвшөөрөлгүй цэгт асгах зэрэг асуудал гарахаас урьдчилан сэргийлж ажиллавал зохино.

3.4 Төслийн үйл ажиллагаанаас Хүний эрүүл мэндэд үзүүлж болзошгүй гол сөрөг нөлөөлөл

Уурхайн тээвэрлэлтийн тоосжилт, машин техникийн дуу шуугиан, доргио чичиргээ зэрэг нь ажиллагсдын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх хүчин зүйл болж, тэдний ажиллах таагүй нөхцөлийг бүрдүүлдэг байна. Уурхайн үйл ажиллагаанаас үүсэх тоосны 10 микроноос бага хэмжээтэй хэсгүүд нь хүний уушги болон амьсгалын замын эрхтнийг өвчлүүлэх гол эх үүсвэр болно. Удаан хугацаанд сөрөг нөлөөтэй орчинд ажилласнаас ажилчдын анхаарал сарних, осолд өртөх, элдэв өвчинд нэрвэгдэж, хөдөлмөрийн чадвараа түр буюу бүр мөсөн алдах зэргээр осол аюултай үр дагаврыг үзүүлнэ. Ажлын байрны эрүүл ахуй, хөдөлмөрийн нөхцөлийг шаардлагын хэмжээнд байлгаж чадсанаар ажиллагсдын мэргэжлээс шалтгаалах өвчлөл, хөдөлмөрийн чадвараа түр алдалт, үйлдвэрлэлийнослоос урьдчилан сэргийлж чадна. Ажлын байрны эрүүл ахуй, хөдөлмөрийн нөхцөлд нөлөөлөх гол хүчин зүйлүүдийг 2 бүлэгт хувааж болно.

- Физикийн хүчин зүйл (температур, харьцангуй чийглэг, тоосжилт, дуу шуугиан, гэрэлтүүлэг г.м)
- Физиологийн хүчин зүйл (ажиллагсдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн чадвараа түр алдалт)

Иймд физикийн хүчин зүйлүүдийг зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтрүүлэхгүй байх, ялангуяа тоосжилт ихтэй цехийн асперацийн системийн үйл ажиллагааг тогтворжуулах, агаар орчинд ус уур тоосруулан цацах маягаар тоосжилтыг багасгах, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааг иж бүрэн автомат удирдлагатай болгох зэрэг арга хэмжээ авахын зэрэгцээ мэргэжлийн хяналтын байгууллагатай хамтран ажиллавал зохино.

4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, нарийвчилсан үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой.

Энэхүү төлөвлөгөөгөөр нүүрсний ордын үйл ажиллагаатай холбогдон бий болж болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс тухайн нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах үйл ажиллагааны зорилтууд, нөлөөллийг бууруулахаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хуваарийг тогтоож өгөв.

Тухайн жилийн байгаль хамгаалах төлөвлөгөө нь орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөртэй нягт уялдаатай бөгөөд төслийн хэрэгжилтийн хугацааны туршид агаар, гадаргын болон газар доорын ус, хөрсний чанар, ургамал, амьтны аймагт гарч байгаа өөрчлөлтүүдийг тухай бүрд нь шинжилж, байгаль орчин болон хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа нөлөөллийг тогтоох, түүний болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлж шаардлагатай арга хэмжээнүүдийг байгаль хамгаалах төлөвлөгөөнд нэмж тусгалаа.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилго бүхий эрхзүйн баримт бичиг юм.

Энэхүү төлөвлөгөөг боловсруулахдаа байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайланд тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө болон орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг үндэслэн байгаль орчныг хамгаалах талаар авах удирдлага зохион байгуулалтын болон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ, уг төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хугацаа, хөрөнгө зардлыг бодитойгоор тооцож тусгах зорилт тавилаа.

Мөн Монгол улсын “Байгаль орчныг хамгаалах тухай” болон “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хуулиуд, Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын тушаалаар батлагдсан 2019 оны А/618 тоот “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт, мөн нарийвчилсан үнэлгээний үр дүн зэргийг үндэслэл болголоо.

Байгаль орчинд бага сөрөг нөлөөтэй үйл ажиллагаа явуулахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

- Байгаль орчны бохирдлоос сэргийлэх, байгалийн нөөц баялгийг зүй зохистой ашиглах зорилгоор байгаль орчинд учрах нөлөөллийг хамгийн бага байлгахад анхаарах
- Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль тогтоомж, бусад холбогдох хууль, дүрэм,

журам, стандартуудыг мөрдлөг болгон ажиллах

- Уурхайн барилга байгууламж барих, олборлолт хийх үед нөлөөлөлд өртөх талбайг хамгийн бага байлгах
- Байгаль орчныг хамгаалах, ажилчдын аюулгүй байдлыг хангах үүднээс ажилчдад сургалт зохион байгуулах
- Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлуулж, төлөвлөгөөний дагуу мониторинг, хяналт-шинжилгээ хийлгэх
- Компанийн ажилтнууд, нутгийн иргэд болон сонирхогч талуудад байгаль орчны асуудлыг нээлттэй, шударга, ил тод байлгах

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Байгалийн нөөцүүд тус бүрээр нь ангилан авч үзлээ.

Хүснэгт 6. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Жилийн зардал (мян.төг)	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
АГААР ОРЧИН						
1.	Тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн хөдөлгүүр дэх түлшний дутуу шаталтаас их хэмжээний хорт хий ялгарч, агаарыг бохирдуулж хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй. Хөрс хуулах, тээвэрлэх зэргээс тоос босч агаар бохирдох, машин механизмын хөдөлгүүрээс хорт хий ялгарах тул хяналт шинжилгээг тогтмол явуулах	Уурхайн дотоод, гадаад тээврийн замыг шаардлагатай үед чийгшүүлж усалгаа хийх	Технологийн дотоод зам	500.0	Тоосжилт ихтэй үеүдэд	Агаарын тухай хууль, MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
3.		Салхи, шуурга ихтэй үед хөрс хуулах, ачиж тээвэрлэх үйл ажиллагааг хязгаарлах	Уурхайн ашиглалтын талбайд	ҮАЗ-д тусгасан	Үйл ажиллагааны туршид	Ажлын байрны агаарын эрүүл ахуйн шаардлага: MNS 4990:2010, MNS 0017-2-3-16:1998
4.		Тээвэрлэлтийн үед хурдны хязгаар тогтоох (40 км/цагаас хэтрэхгүй байх), тэмдэг, тэмдэглэгээ байршуулах, цаашид засаж сайжруулах	Дотоод тээврийн зам	500.0	2026 онд	MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй.
5.		Хог хаягдлыг зориулалтын саванд хадгалж, сумын ЗДТГ-тай хог хаягдлын гэрээ байгуулах.	Уурхайн хог хаягдлын хүрээнд	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөнд тусгасан	Сар тутам	Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшний хэмжээ
6.		Ашиглагдаж буй машин техникээс ялгарах хорт утааг стандартын түвшинд байлгах, техникийн үзлэг, засвар үйлчилгээг тогтмол хийж байх	Төсөлд ашиглагдаж буй техник хэрэгслүүд	300.0	Үйл ажиллагааны туршид	
ГАЗРЫН ГАДАРГА, ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ, УРГАМЛАН НӨМРӨГ						

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН БАЯНЖАРГАЛАН СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “ХӨӨТИЙН ХОНХОР”
НҮҮРСНИЙ ОРДЫН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

7.	Газрын гадарга эвдэрч, Хөрсний үржил шим алдагдах, бохирдох, эвдрэх, доройтох	Машин техникийг маршрутын замаар явахыг хянах, зураг төслөөс гадуурх хөрс, талбайг хөндөхгүй байх	Үйл ажиллагааны турш	ҮАЗ-д тусгасан	2026	Хөрс хамгаалах Цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль Газрын тухай хуулийн 50.1.1 MNS5914:2008, “Газар шорооны ажлын үеийн үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт” MNS5918:2008, “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн шаардлага” MNS4919:2000, “Эвдэрсэн газарт хучилт хийх хөрс. Техникийн шаардлага” “Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал
8.	Ургамлан нөмрөг талхлагдахаас сэргийлэх	Ахуйн гаралтай шингэн хаягдлыг зориулалтын талбайд түр хадгалж био бэлдмэлээр тогтмол ариутгах.	Уурхайн хог хаягдлын хүрээнд	Хог хаягдлын МТ-д тусгасан	2026 онд	
ГАЗРЫН ДООРХ УС						
9.	Унд ахуйн болон үйлдвэрлэлийн зориулалтаар	Ус ашиглах гэрээг холбогдох байгууллагуудтай байгуулах	Усны хэрэглээгээр	ҮАЗ-д тусгасан	2026 онд	Усны тухай хууль: Зүйл 24-1.1, 1.2; Зүйл 30; Зүйл 31-1, 2, 3, 4, 5, 6, 8; Зүйл 33-1, 2, 3; Зүйл 34-1, 2; Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага” MNS4596:1998. БОНБНҮ, Компанийн дотоод журам,
10.	усыг хэмжээгээр ашигласнаар	Хаягдал усны дүгнэлт гаргуулах		ҮАЗ-д тусгасан	2026 онд	
11.	усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх	Усны төлбөрийг цаг тухайд нь төлөх		ҮАЗ-д тусгасан	2026 онд	
АМЬТНЫ АЙМАГ						

ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН БАЯНЖАРГАЛАН СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “ХӨӨТИЙН ХОНХОР”
НҮҮРСНИЙ ОРДЫН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

12.	Малын бэлчээрийг доройтуулахаас сэргийлэх	Ажилчдыг хууль бусаар анхийхгүй байхыг анхааруулах, сургалтад хамруулах, хяналт тавих	Нийт ажиллагсдад	Агаарын чанарын хэсэгт тусгасан	2026 онд	Амьтны тухай хууль
НИЙТ				1,300.0		

6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН АЖЛЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Ордын нөхөн сэргээлтийг “Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5917:2008” стандартад нийцүүлэн БОНХАЖ-ын сайдын 2015 оны 03 дугаар сарын 30-ны өдрийн А-138 дугаар тушаалаар батлагдсан “Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал”-ын дагуу гүйцэтгэх ба нөхөн сэргээлтэд шаардагдах зардлыг Байгаль орчин, уур амьсгал өөрчлөлтийн яамны сайд, Эрдэс баялаг, эрчим хүчний яамны сайдын хамтарсан 2010 оны 05 сарын 17-ны өдрийн А-132/112 дугаар тушаалаар батлагдсан аргачлалын дагуу тооцоолно.

2026 онд уул техникийн нөхцөлөөр техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийгдэх боломжгүй бөгөөд ил уурхай болон овоолго хаагдах болоогүй тул техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийгдэх боломжгүй бөгөөд УАТ-д мөн биологийн болон техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил тусгагдаагүй тул 2026 оны нөхөн сэргээлтийн ажлыг дүйцүүлэн хамгаалах ажлаар хийж гүйцэтгэхээр заагдсан.

7. ТЭРБУМ МОД ТАРИХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 7. Тербум мод тарих арга хэмжээ

№	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /сая.төг/	Нийт зардал /сая.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
1	Төслийн талбайн ойр орчмын ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх	Дундговь аймгийн төв дээр 100ш мод тарих	-	-	1.0	2026 онд	
2		Тарьсан модыг арчлах	-	-	0.75	2026 онд	
Нийт					1.75 сая/төг		

8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн MV-013766 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй талбайд зайлшгүй нүүлгэн шилжүүлэх шаардлагатай асуудал байхгүй байна.

9. ТҮҮХ, СОЁЛЫГ ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжих уурхайн ашиглалтын үйл явцад түүх соёлын дурсгалт зүйлс олдвол уурхайн үйл ажиллагааг түр зогсоон зохих байгууллагад мэдэгдэж, түүх соёлын дурсгалт зүйлсийг хамгаалах ажлыг зохион байгуулах болно.

10 ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 3.1.11 -д “Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах” гэж төслийн үйл ажиллагаанд өртөгдөн унаган төрх, хэв шинж, амьдрах орчноо алдсан биологийн олон янз байдлыг өөр газарт нөхөн хамгаалах арга хэмжээг ойлгоно гэж заасан байдаг. Ашигт малтмалын ашиглалтын нөлөөлөлд өртөж буй биологийн олон янз байдлыг тухайн газартай экологийн хувьд төстэй нөхцөлд, өөр газарт дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх шаардлага бий болсон тул биологийн төрөл зүйлд үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах, нөхөн сэргээлт хийх чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Хүснэгт 8. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /сая.төг/	Нийт зардал /сая.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хэрэгжилтэд хяналт тавих
1	Орон нутгаас авсан саналын дагуу дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг хийж гүйцэтгэх	Орон нутгийн саналын дагуу	-	-	1.44	2026 онд	Орон нутгийн удирдлага
Нийт дүн, сая.төг				1.44			

11. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 9. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Болзошгүй аюул осол, сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж
Түлшний агуулах, засварын газар, ажилчдын байр, цахилгаан үүсгүүр бүхий газруудад гал түймэр гарах магадлалтай. Мөн хаврын хуурайшилт ихтэй өдрүүдэд тамхины цог зэргээс хээрийн түймэр гарч болзошгүй	Галын болон байгалийн аюул гамшгаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар сургалт, зохион байгуулах	Үйл ажиллагааны зардалд	2026 онд
	Гал унтраах багаж хэрэгслийг шаардлагатай газруудад байрлуулах	Үйл ажиллагааны зардалд	Жил бүр
	Гал түймрээс сэргийлэх талаар анхааруулга, санамжийн хуудас хийж, шаардлагатай газруудад нүдэнд харагдахуйц газруудад байрлуулах	600.0	Жил бүр уурхай эхлэх үед
Үйлдвэрлэлийн осол, аваар, ажилчид бэртэх, эрүүл мэнд хохирох, амь нас эрсдэх, уурхайн үйл ажиллагаа саатах, тоног төхөөрөмж эвдэрч гэмтэх	Ажилчдыг ээлжид гарахын өмнө аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаанд хамруулах	-	Өдөр бүр ээлжинд гарахын өмнө
	Шатахууны агуулахын бүрэн бүтэн байдалд хяналт тавьж, тодорхой ажилтанд хариуцуулна.	60.0	Жил бүр, жилд 1 удаа
	Осол аваар гарч хүний эрүүл мэнд хохирсон тохиолдолд яаралтай анхан шатны тусламж үзүүлэх, анхан шатны тусламжийн эмийн санг, ажлын байрт байрлуулах	500.0	Жил бүрийн I улиралд байрлуулан сар бүр шалгаж байх
	Хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэглэлээр бүрэн хангах	Үйл ажиллагааны зардалд	Жил бүр
	Аваар устгах төлөвлөгөө батлуулж ажиллах	Үйл ажиллагааны зардалд	Жил бүр
Жолооч нарын санамсар болгоомжгүй үйлдлээс машин техникүүд мөргөлдөх, хүн амьтан дайрах, мөргөх зэргээр гэмтээж бэртээх гэх мэт осол аваар гарах	- Жолооч нарыг аюулгүй ажиллагааны сургалтад хамруулах - Анхааруулга, замын тэмдэг тэмдэглэгээг шаардлагатай газруудад байрлуулах - Уурхайн талбай доторх тэмдэг тэмдэглэгээг байрлуулах	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах зардалд тусгасан	Жил бүр, жилд 1 удаа
Нийт зардал		1,700.0	

12. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 10. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нийт зардал мян.₮	Хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Хатуу хог хаягдлыг тогтмол зайлуулаагүйг ээс орчин бохирдох	Хог хаягдлыг цуглуулах савыг битүүмж сайтай хийх	ШТС, Ажилчдын байр	100.0	Төслийн эхэн үед	Хог хаягдлын тухай хууль болон холбогдох журам, заалтууд
	Хог хаягдлын хор уршиг, ангилан ялгах талаар ажиллагсад сургалт явуулах	Нийт ажиллагсад	50.0	Төслийн эхэн үед	
	Хогийн сав өрөө болгонд байрлуулах.	Уурхайн ашиглалтын талбайд	50.0	Төслийн эхэн үед	
	Хаягдал тосыг хуримтлуулах сав байрлуулах	Уурхайн ашиглалтын талбайд	100.0	Төслийн эхэн үед	
	Аюултай хаягдлыг тусгайлан хадгалж аюултай хог хаягдлын цэгт нийлүүлэх	Ашиглалтаас гарсан дугуй, тосны шүүр, асбет бүхий тоормосны шингэн, хар тугалгатай батарей, аккумулятор, гэрлийн шил	-		Хог хаягдлын тухай хуулийн 14-р зүйл
	Машины засварын цэгийг цементлэх.	Зориулалтын хог хаягдлын цэг	Зориулалтын хог хаягдлын цэг	Зориулалтын хог хаягдлын цэг	Хог хаягдлын тухай хууль болон холбогдох журам, заалтууд
Аюултай хог хаягдлаар хөрс бохирдох	Аюултай хог хаягдал үүсгэгчээр бүртгүүлж, аюултай хог хаягдлыг хадгалах зориулалтын цэгтэй болж төрлөөр нь ангилан ялгаж бүртгэл хөтлөх, тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуй нэгжид хүлээлгэн өгөх	Зориулалтын хог хаягдлын цэг	Зориулалтын хог хаягдлын цэг	Зориулалтын хог хаягдлын цэг	ЗГ-ын 116-р тогтоол
			300,0		

13 ОРЧНЫ ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ) нь “Ган-Илч” ХХК -аас явуулж байгаа үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлж байгаа төсөл нь байгаль орчин, хүний амьдрах орчинд хэрхэн нөлөөлж байгаа, үзүүлж буй нөлөөлөл нь зөвшөөрөгдөх хязгаарт байгаа эсэхийг хянах үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж, хэмжих, шинжлэх арга, стандарт, хяналт хийх байршил, давтамж зэргийг бүхэлд нь тусгасан нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний нэг чухал баримт бичиг юм.

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр нь байгаль орчныг хамгаалан төлөвлөгөөтэй нягт уялдсан бөгөөд байгаль орчныг хамгаалахаар авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний үр дүнг илэрхийлж, уг авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ үр ашигтай байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүдэд юуг анхаарах шаардлагатайг зааж өгнө.

Байгаль орчныг хамгаалах тухай, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай Монгол Улсын хуулиудын дагуу “Ган-Илч” ХХК батлагдсан арга, аргачлалаар, итгэмжлэгдсэн тоног төхөөрөмжөөр байгаль орчны хяналт шинжилгээний ажлыг явуулах шаардлагатай. Тухайн жилд хийсэн хяналт шинжилгээний үр дүнгүүдийг жил бүрийн 12 дугаар сарын 1-ний дотор холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллага /Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам/-д хүргүүлэн хянуулж, дараа оныхоо төлөвлөгөөг батлуулж ажиллах ёстой.

Орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрийг бүрэн хэрэгжүүлэх, батлагдсан арга, аргачлалаар дээжлэлт, хэмжилт хийх, холбогдох нарийвчлал, тохиргоог хангасан багаж тоног төхөөрөмжөөр шинжилгээг хийлгэх, үр дүнг шаардагдах нэгжийн системээр гаргах зэрэг бүхий л үйл ажиллагааг “Ган-Илч” ХХК хариуцах болно. Байгаль орчны хяналт шинжилгээг тус төслийн байгаль орчны хэлтсийн холбогдох ажилтнууд хариуцан гүйцэтгэх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд гаднаас мэргэжлийн байгууллагуудыг татан оролцуулна.

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН БАЯНЖАРГАЛАН СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “ХӨӨТИЙН ХОНХОР”
НҮҮРСНИЙ ОРДЫН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Хүснэгт 11. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Байгаль орчны бүрэлдэхүүнд үзүүлэх нөлөөлөл	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Хугацаа ба давтамж	Шаардагдах зардал (мян.төг)	Баримтлах арга, аргачлал, стандарт, шаардлагууд
Хөрсний бохирдол						
1	Хөрсний агрохими хөрсний механик бүрэлдэхүүн	Хөрс элэгдэл эвдрэлд орох, үржил шимээ алдах, гадаргын унаган хэлбэр өөрчлөгдөх	Ил уурхай, овоолго, ажилчдын тосгон, ШТМ түгээх цэгийн орчим болон олборлолтод өртөөгүй цэгт	Жилд 1 удаа	200,0	MNS 3307:1991, MNS 3308:1991 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга, MNS 3309:1991 Хөрс. Хөрсний хялбар уусдаг давсны химийн найрлагыг тодорхойлох арга, MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга, MNS 4006:1987 Хөрс. Хөдөлгөөнт фосфор, калийг тодорхойлох MNS 3298:1991 Хөрс. Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага MNS ISO 11047:2001 Хөрсний чанар. Хөрсний усан орчны кадмий, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, манган, никелийг тодорхойлох. Дөлний болон цахилгаан дулааны атомын шингээлтийн спектрометрийн арга MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга MNS 5850:2008 Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
2	Хөрсний хүнд металлын агууламж	Хөрс хүнд металлаар бохирдох, хөрс рүү нэвчих, гүний усыг бохирдуулах	Ил уурхай, овоолго, ажилчдын тосгон, ШТМ түгээх цэгийн орчим болон олборлолтод өртөөгүй цэгт	Жилд 1 удаа	200,0	
3	Хөрсний эрүүл ахуй, микробиологи	Хөрсөөр дамжин гэдэсний халдварт өвчин, нянгийн өвчнөөр өвчлөх	Ил уурхай, овоолго, ажилчдын тосгон, ШТМ түгээх цэгийн орчим болон олборлолтод өртөөгүй цэгт	Жилд 1 удаа	200,0	
Усны хяналт шинжилгээ						

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН БАЯНЖАРГАЛАН СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “ХӨӨТИЙН ХОНХОР”
НҮҮРСНИЙ ОРДЫН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

2.1	Усны чанар рН, ууссан нийт давс (жингийн аргаар), усны ерөнхий шинжилгээ	Гүний худаг	Унд ахуйн ус хангаж буй гүний худаг	Жилд 1 удаа	200,0	MNS (ISO) 4867:1999 Усны чанар. Дээжийг боловсруулах, хадгалах зөвлөмж MNS 4586:1998 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага
2.2	Усны чанар Микробиологи	Усны эрүүл ахуйн шинжилгээ		Жилд 1 удаа	200,0	MNS (ISO) 5667-14:2000 Гадаад орчны уснаас сорьц авах болон тээвэрлэх, гарын авлагын зөвлөмж MNS 13.060.50 Усны чанарын стандарт MNS 0900 : 2005 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, түүнд тавих хяналт
ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХҮРЭЭНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДЛЫН ДҮН						1,000.0 мян.төг

14 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн үйл ажиллагааны туршид байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөөтэйгөөр үйл ажиллагаа явуулах үүрэг хүлээж, мэргэжлийн боловсон хүчнээс бүрдсэн байгаль орчны асуудал хариуцсан байгаль орчны алба байгуулах ба төслөөс үзүүлж байгаа сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, арилгах, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээ авч ажиллах боловч төслийн удирдлагын хэмжээнд онцгойлон анхаарч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд байна.

Хүснэгт 12. Удирдлага зохион байгуулалт зардлын төлөвлөгөө

Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал, сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Байгаль орчны талаар баримтлах бодлого, байгаль орчинд нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр компанийн дотоод бодлогын баримт бичиг боловсруулах	Үйл ажиллагааны хүрээнд	1.0	2026	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
Уурхайн ажилчдыг хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэгслээр бүрэн хангах	Үйл ажиллагааны хүрээнд	ҮАЗ-д тусгасан	2026	Уурхайн дотоод журам
Байгаль орчны аудит хийх	Үйл ажиллагааны хүрээнд	2.0	2026	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
Суманд ахуйн хэрэгцээний хог шатаах зуухыг худалдан авч өгөх	Үйл ажиллагааны хүрээнд	ҮАЗ-д тусгасан	2026	
Нийт, сая.төг			5.0	

15. БОМТ-Г ХЭРЭГЖИЛТИЙН НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧИД, ОРОЛЦОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжүүлэгч “Ган-Илч” ХХК жил бүр БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тайлан хүргүүлэх ба байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, орон нутгийн байцаагч, бүх шатны Засаг даргад тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг жил тутамд хүргүүлнэ.

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах, байгаль орчны бохирдлоос сэргийлэх, тогтвортой уул уурхайг дэмжих үүрэг хүлээсэн бөгөөд ажилчид, орон нутгийн иргэд болон бусад сонирхогч талуудад төслийн байгаль орчны бодлого үйл ажиллагааг нээлттэй болгох, ажил хэрэгч харилцааг дэмжих үүднээс төслийн БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнан, хэлэлцүүлнэ. Тус хэлэлцүүлгийг жил бүр 10-р сард зохион байгуулах ба тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланд хэлэлцүүлгийн үр дүнг оруулна.

Хүснэгт 13. БОМТ, түүний хэрэгжилтийг тайлагнах төлөвлөгөө

БОМТ, түүний хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх оршин суугчид, оролцогч талууд	Тайлагнах, хэлэлцүүлэх хэлбэр	Мэдээний агуулга	Хугацааны тов	Хэлэлцүүлгээр санал авах чиглэл	Зохион байгуулах газар
БОУАӨЯ болон Дундговь аймгийн Байгаль орчны газарт	Цахимаар	Тухайн жилийн БОМТ-ийн хэрэгжилтийн тайлан	11-р сар	-	-

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН БАЯНЖАРГАЛАН СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “ХӨӨТИЙН ХОНХОР”
НҮҮРСНИЙ ОРДЫН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Хүснэгт 12. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал /2026 он/

Д/д	Хөрөнгийн зориулалт	Жилийн зардал
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө /хөрс, ус, агаар, ургамал, ан амьтан/	1,300,000
2	Нөхөн сэргээлтийн ажлын зардал	-
3	Тэрбум мод тарих төлөвлөгөөний зардал	1,750,000
4	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	1,440,000
5	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
6	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
7	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	1,700,000
8	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төсөв	300,000
9	Удирдлага зохион байгуулалт зардлын төлөвлөгөө	5,000,000
10	Орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр	1,000,000
11	БОМТ -г орон нутагт тайлагнах	-
	Дүн	12,490,000